

The Relationship between the Behavioral Problems of Elementary School students and the Components of Empathy and Coping Strategies from the Teachers' Point of View

Sadegh Bahadoran¹, Seyed Yusef Rasuli², Ali Shiravani Shiri^{3*}

¹ MA Graduated, Farhangian University, Iran.

² Department of Psychology and Counselling, Farhangian University

³ Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran

* Corresponding author: ali_shiravani@yahoo.com

Received: 2025-02-20

Accepted: 2025-05-17

Abstract

This research was conducted with the aim of determining the relationship between the behavioral problems of elementary students with the components of empathy and coping strategies from the teachers' point of view. The current research was of applied purpose and descriptive-correlational in terms of methodology. The statistical population of the research was made up of all fifth and sixth grade students (boys and girls) of Yasouj city (including 1900 students) in the academic year 2022-2023 along with their teachers. 320 primary school students of Yasouj city and their teachers (80 teachers) were selected and studied from among the statistical population by multi-stage cluster random sampling method and based on Mogan table. Achenbach's Behavioral Problems Questionnaire (CBCL-teacher response), Andler and Parker's coping styles (1990) and Jolliffe and Farrington's (2006) empathy were used to collect data. After collecting and extracting data, participants' scores were analyzed using Pearson correlation analysis and multivariate regression. The research findings showed that there is a significant negative relationship between empathy and its components (emotional and cognitive) and students' behavioral problems ($p < 0.01$). There is a significant positive correlation between the subscales of avoidance and emotion-oriented coping strategies with students' behavioral problems ($p < 0.05$) and there is a significant negative correlation between the subscales of problem-oriented coping strategies with students' behavioral problems ($p < 0.05$). Also, the results of the regression analysis showed that coping strategies with a beta coefficient of 0.13 (positively) and empathy with a beta coefficient of -0.22 (negatively) could predict behavioral problems in elementary school students.

Keywords: Behavioral Problems, Empathy, Coping Strategies, Students, Teachers

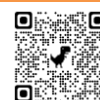
© 2019 Journal of New Approach to Children's Education (JNACE)

This work is published under CC BY-NC 4.0 license.

© 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Bahadoran ,S, et al. (2025). The Relationship between the Behavioral Problems of Elementary School students and the Components of Empathy and Coping Strategies from the Teachers' Point of View *JNACE*, 7(3): 16-30.

شناسایی رابطه مشکلات رفتاری دانش آموزان دوره ابتدایی با مؤلفه های همدلی و راهبردهای مقابله ای از دیدگاه معلمان

صادق بهادران^۱، سید یوسف رسولی^۲، علی شیروانی شیرینی^{۳*}

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد، دانشگاه فرهنگیان، ایران.

^۲ گروه آموزش روانشناسی و مشاوره دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

^۳ گروه آموزشی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: ali_shiravani@yahoo.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۲/۲۷

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۲/۰۲

چکیده

این پژوهش با هدف تعیین رابطه بین مشکلات رفتاری دانش آموزان ابتدایی با مؤلفه های همدلی و راهبردهای مقابله ای از دیدگاه معلمان انجام گرفت. پژوهش حاضر از نوع هدف کاربردی و از لحاظ روش شناسی، توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش آموزان پایه های پنجم و ششم (دختر و پسر) مقطع ابتدایی شهر یاسوج (مشمول بر ۱۹۰۰ دانش آموز) در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به همراه معلمان آنها تشکیل دادند. از بین جامعه آماری به روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چندمرحله ای و بر اساس جدول موگان تعداد ۳۲۰ نفر از دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر یاسوج و معلمان آنها در دانش آموزان (تعداد ۸۰ معلم) انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفت. برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه های مشکلات رفتاری آخنیخ (CBCL- معلم پاسخ)، سبک های مقابله ای اندلر و پارکر (۱۹۹۰) و همدلی جولیف و فارینگتون (۲۰۰۶) استفاده شد. بعد از جمع آوری و استخراج داده ها، نمرات شرکت کنندگان با استفاده از تحلیل همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته های پژوهش نشان داد، بین همدلی و مؤلفه های آن (عاطفی هیجانی و شناختی) با مشکلات رفتاری دانش آموزان رابطه منفی معناداری وجود دارد ($p < 0/01$) بین خرده مقیاس های راهبردهای مقابله ای اجتنابی و هیجان مدار با مشکلات رفتاری دانش آموزان همبستگی مثبت معنادار ($p < 0/05$) و بین خرده مقیاس راهبردهای مقابله ای مسأله مدار با مشکلات رفتاری دانش آموزان همبستگی منفی معناداری وجود دارد ($p < 0/05$) همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که راهبردهای مقابله ای با ضریب بتای $0/13$ (به صورت مثبت) و همدلی با ضریب بتای $-0/22$ (به صورت منفی) توانستند مشکلات رفتاری را در دانش آموزان مقطع ابتدایی پیش بینی کنند.

واژگان کلیدی: مشکلات رفتاری، همدلی، راهبردهای مقابله ای، دانش آموزان، معلمان

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان محفوظ است.

شیوه استناد به این مقاله: بهادران، صادق؛ رسولی، سید یوسف؛ شیروانی شیرینی، علی (۱۴۰۴). شناسایی رابطه مشکلات رفتاری دانش آموزان دوره ابتدایی با مؤلفه های همدلی و راهبردهای مقابله ای از دیدگاه معلمان. فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۷(۳): ۳۰-۱۶.

مقدمه

دوران حساس کودکی و عدم هدایت صحیح روند رشد و تکامل در این دوران است. این بی توجهی منجر به عدم سازش و انطباق با محیط و بروز انحرافات گوناگون در ابعاد مختلف برای کودک در سنین کودکی و بزرگسالی می شود (De Genna,

دوران کودکی از مهم ترین دوران هایی است که شخصیت فرد در آن پایه ریزی شده و شکل می گیرد. اغلب اختلالات رفتاری^۱ و ناسازگاری های پس از دوران کودکی ناشی از کمبود توجه به

کننده‌های این مشکلات است. از مهم‌ترین عوامل تربیتی - آموزشی تأثیرگذار بر شدت اختلالات رفتاری کودکان به شیوه‌های تربیتی و آموزشی معلمان اشاره دارد (حاجی‌آدینه، محمودی و ماردپور، ۱۴۰۲). یکی دیگر از سازه‌هایی که در سال‌های اخیر توسعه پیدا کرد و به‌عنوان شاخصی از سلامتی کودکان مورد توجه قرار گرفت، همدلی^۳ می‌باشد. همدلی ظرفیت بنیادین افراد است که به تنظیم روابط، حمایت از فعالیت‌های مشترک، گرایش‌های مطلوب و انسجام خانوادگی کمک می‌کند (Rieffe, Ketelear & Wiefferink, 2010). این رو، همدلی توانایی مهمی است که معلمان مدارس را با احساسات و افکار دانش‌آموزان خود هماهنگ می‌کند، او را با دنیای دانش‌آموزان پیوند می‌زند و از آسیب به دیگران جلوگیری می‌کند (Jolliffe & Farrington, 2006).

نتایج پژوهش‌های متعدد نشان داده‌اند که داشتن دانش‌آموز با مشکلات رفتاری باعث افزایش سطح استرس معلمان، کاهش راهبردهای مقابله‌ای مناسب و کاهش تاب‌آوری در مقایسه با معلمان دانش‌آموزان عادی می‌شود (امامی، ۱۴۰۰). معلمان دانش‌آموزان با مشکلات رفتاری به‌عنوان یکی از منابع اصلی حمایت عاطفی برای این کودکان به رسمیت شناخته شده‌اند (Ringnér, Jansson & Graneheim, 2021). با این حال، توانایی معلمان به ارائه مراقبت و حمایت از دانش‌آموزان خود، به راهبردهای مقابله با استرس آنان، در رویارویی با مشکلات رفتاری آنان بستگی دارد.

مشکلات رفتاری؛ گروهی از اعمال و رفتارهای ناهنجار و یا ناسازگارانه هستند که به‌طور مکرر از افراد سر می‌زند و مانع سازگاری فرد با اطرافیان او می‌شود. این مشکلات گاهی نتیجه اجتناب‌ناپذیر فقر؛ جهل؛ نابسامانی‌های خانوادگی و کاستی‌های فرهنگی است که بی‌تردید مانع رشد و بالندگی افراد می‌گردد. به همین دلیل بررسی و تفحص و پیشگیری و درمان این مشکلات بی‌اندازه اهمیت دارد. نحوه ارتباط کودکان با پدر؛ مادر؛ خواهران و برادران و معلمان در بروز مشکلات رفتاری کودکان مؤثر است. معلمان کودکانی که ارتباط مثبتی با آن‌ها برقرار می‌کنند کمتر دچار مشکلات رفتاری می‌شوند (پاکباز، ۱۴۰۱).

هر جامعه‌ای برای پیشرفت و رشد در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و ... نیاز به افرادی دارد که از نظر جسمانی و روانی سالم باشند. با توجه به اینکه کودکان و نوجوانان امروز، صاحبان بلافصل آینده جامعه هستند، سلامتی و بیماری آنان در سلامتی و بیماری جامعه فردا و نسل‌های آینده اثراتی قابل توجه خواهد داشت (De Genna et al, 2019)؛ بنابراین، لازم است به سلامت جسمانی و روانی این قشر عظیم بیشتر توجه

(Natacha, Dale & et al, 2019). به همین جهت تلاش برای شناخت صحیح کودکان و کوشش برای برقراری سلامت جسمانی و روان‌شناختی امری ضروری است.

در فرایند تربیت کودکان در مدارس ابتدایی، شناخت شرایط آنان و مراقبت از ایشان در مقابل انواع آسیب‌ها و عوامل تهدیدکننده جسمی، روانی و عاطفی و شناختی و کمک به آنان در درک و شناخت موقعیت و شرایط خود و کنترل هیجانات و اتخاذ تصمیم درست، در اولویت والدین و اولیاء مدرسه است. از نگاه بهادران (۱۴۰۳)، دانش‌آموزی که بتواند هیجاناتش را به‌درستی و با راهبردهای معین تنظیم کند و به سطحی از استقلال عاطفی رسیده باشد و در خلق و هیجانات خود ثبات روانی داشته باشد و در صمیمیت و همدلی با خانواده و همکلاسی‌های خود به‌درستی عمل کند، از نظر عاطفی بالغ است. چنین فردی که به بلوغ عاطفی دست یافته، خواهد توانست با اتخاذ تصمیمات مناسب و راهبردهای مقابله‌ای مناسب از سطح مشکلات رفتاری خود بکاهد.

راهبردهای مقابله‌ای تلاش‌های شناختی- رفتاری است که به‌منظور جلوگیری، مدیریت، کاهش تنیدگی و تسلط بر تعارض‌های فشارزا مورد استفاده قرار می‌گیرند (Gullone & Robinson, 2019). همدلی توانایی درک و سهیم شدن در حالات عاطفی دیگران است که ترکیبی از دو عدد شناختی و عاطفی را شامل می‌شود و در مدیریت موفقیت روابط متقابل انسانی ضروری است (Totsika, Hastings, Vagenas & Emerson, 2014).

یکی از مسائل مربوط به دوران کودکی که طی ۲۵ سال اخیر به‌عنوان یکی از موضوعات مهم علوم تربیتی، روان‌شناسی و روان‌پزشکی در آمده است، مشکلات رفتاری^۲ آن‌ها می‌باشد (Lubenko & sebre, 2015). مشکلات رفتاری از جمله مشکلاتی است که در دوران کودکی و نوجوانی با پیامدهای منفی تحصیلی، اجتماعی، رفتاری و سلامتی همراه است و خانواده و جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Kessler, Tatchiu, Demler, & Walters, 2005). مشکلات رفتاری که در نتیجه تفاوت‌های رفتاری کودکان با هنجارهای فرهنگی، سنی و قومیتی ایجاد می‌شود، می‌توانند زمینه‌ساز ایجاد مشکلات فراوان برای کودک از جمله عملکرد تحصیلی و روابط اجتماعی ضعیف، ناتوانی در مراقبت از خود و سازگاری فردی شوند. کودکان دارای مشکلات رفتاری اغلب احساس منفی دارند، با دیگران بدر رفتاری می‌کنند، توسط معلمان و همکلاسی‌های خود طرد شده و در بسیاری مواقع فرصت‌های تحصیلی را نیز از دست می‌دهند (Brown & Percy, 2007).

گستره ادبیات پژوهشی بر روی مشکلات رفتاری کودکان، عمدتاً متمرکز بر عوامل خانوادگی و آموزشی به‌عنوان پیش‌بینی

شود و گام‌هایی اساسی در جهت پیشگیری و درمان بیماری‌ها و اختلالات روانی و رفتاری آنان برداشته شود. در مجموع، تحقیقات معتبر انجام شده در جهان نشان داده‌اند که میزان مشکلات روان‌شناختی معلمان و سبک‌های ارتباطی ناکارآمد آن‌ها در رشد و حفظ مشکلات برون‌سازی شده در کودکان و نوجوانان نقش مهمی داشته و اختلالات رفتاری نه تنها خود فرد بلکه خانواده و جامعه را دچار مشکل می‌کند (شمس‌الدینی، ۱۳۹۹). به عقیده بسیاری از روان‌شناسان باید ریشه بسیاری از اختلالات شخصیت و بیماری‌های روانی را در پرورش اولیه مدرسه جستجو کرد. از بین اعضای مدرسه، معلم، مهم‌ترین نقش را در پرورش ویژگی‌های روانی-عاطفی کودک را به عهده دارد و کانون سلامتی یا بیماری او محسوب می‌شود.

بررسی آماری ده کشور اروپایی و نیز نتایج مطالعات شیوع شناسی در ۱۱ شهر و استان کشور ایران نشان داده است که عواملی همچون نابسامانی‌های درون خانواده (عدم سازگاری والدین، عدم همدلی و عدم درک مشکلات فرزندان، سرزنش، تهدید، انضباط ضعیف، تحصیلات پایین والدین، فقر اقتصادی)، عوامل مربوط به مدرسه مانند روابط معلم و دانش‌آموزان و دانش‌آموزان با یکدیگر، وضعیت تحصیلی، کیفیت و امکانات آموزشی همچنین سن، جنس، هوش به‌عنوان عوامل وراثتی و عوامل فرهنگی و اجتماعی، مهم‌ترین علل بروز مشکلات رفتاری هستند (شمس اسفندآباد، ۱۳۹۰)؛ بنابراین، شناخت دقیق و علمی مشکلات روانی و رفتاری دانش‌آموزان و علت بروز و ایجاد این اختلالات، اولین گام در جهت پیشگیری و درمان آن‌هاست. با توجه به شیوع بالای مشکلات رفتاری در بین دانش‌آموزان و پیامدهای بسیار تعیین‌کننده و مخرب این مشکلات در پیش‌بینی آسیب‌های زیستی؛ روانی و اجتماعی آن‌ها از یک طرف و نقش مهم کودکان هر جامعه در ساختن آینده جامعه از طرف دیگر؛ پرداختن به سبب‌شناسی مشکلات رفتاری کودکان از اهمیتی مضاعف برخوردار است.

اهمیت اساسی و عمده این پژوهش در سطح آرمانی برداشتن گام‌های مقدماتی در جهت شناسایی و تعیین میزان ابعاد مختلف مشکلات رفتاری کودکان و عوامل مؤثر بر آن و به‌طور کلی تأمین بهداشت روانی جامعه به‌خصوص کودکان است. در سطح اختصاصی و کاربردی فراهم‌آوردن اطلاعات و شناسایی ابزار مناسب برای پژوهش در ابعاد سبک‌های مقابله‌ای و همدلی معلمان جهت استفاده روان‌پزشکان، روان‌شناسان، مشاوران و کلیه متخصصین بهداشت روانی که به‌گونه‌ای درگیر با مسائل خانواده و کودکان و نوجوانان می‌باشند. همچنین از نتایج حاصل از این پژوهش می‌توان در کارگاه‌های آموزشی، آموزش‌وپرورش استثنایی و مراکز مشاوره و توان‌بخشی استفاده کرد. بنابراین این

پژوهش از نظر فردی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و خانوادگی حائز اهمیت می‌باشد. بنابراین، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به این پرسش است که آیا بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی و راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان رابطه معناداری وجود دارد؟ هدف کلی پژوهش تعیین رابطه بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی و راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان است. همچنین اهداف جزئی نیز عبارتند از: ۱. تعیین رابطه بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی از دیدگاه معلمان، ۲. تعیین رابطه بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان. متناظر با هدف کلی پژوهش، فرضیه اصلی پژوهش عبارت است از: ۱. بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی و راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان رابطه معناداری وجود دارد. متناظر با اهداف جزئی پژوهش، فرضیه‌های فرعی پژوهش عبارتند از: ۱. بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی و راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان رابطه معناداری وجود دارد، ۲. بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان رابطه معناداری وجود دارد.

پیشینه نظری و پژوهشی

مشکلات رفتاری از جمله مشکلاتی است که در دوران کودکی و نوجوانی با پیامدهای منفی تحصیلی، اجتماعی، رفتاری و سلامتی همراه است و خانواده و جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Kessler et al, 2005). مشکلات رفتاری به شریطی گفته می‌شود که پاسخ‌های هیجانی و رفتاری فرد در مدرسه با هنجارهای سنی، فرهنگی و قومی در تناقض باشد و بر عملکرد تحصیلی فرد، مراقبت از خود، روابط اجتماعی و سازگاری فردی نیز تأثیر منفی بگذارد. این مشکلات باید دست کم در دو موقعیت متفاوت بروز کنند. شناخت مسائل و مشکلات رفتاری آنان یکی از مباحث توجه برانگیز روان‌شناسان در دهه‌های اخیر است. روان‌شناسان کودک معتقدند هیچ رفتاری بدون علت و مقدمه بروز نمی‌کند، بلکه معلول چندین عامل زمینه‌ساز است که مهم‌ترین آن محیط زندگی نامساعد در خانواده است. تجربه‌ای که فرد در اوایل زندگی و در خانه با خانواده‌اش و بطور کلی والدین خود دارد، به‌عنوان عوامل مهم و تعیین‌کننده فرایند تنظیم و سازش یافتگی شخصی در طی دوران بلوغ و زندگی آینده وی هستند (ترک، دوریزه، دهشیری و خسروی، ۱۳۹۵). طبقه‌بندی‌های گوناگونی برای مشکلات رفتاری انجام شده است، اما از مهم‌ترین آن‌ها قرار دادن مشکلات رفتاری در دو

اگرچه سبب‌شناسی دقیق مشکلات رفتاری ناشناخته مانده، اما واضح است که این مشکلات، خودبه‌خود ایجاد نمی‌شوند. Delahaij, Gaillard & Van Dam (2010) نشان دادند که افراد دارای سرسختی روان‌شناختی در موقعیت‌های فشارزا و استرس‌زای زندگی دارای راهبردهای مقابله‌ای کارآمدی هستند. افراد با سرسختی بالا در موقعیت‌های فشارزا بیشتر از روش‌های مقابله‌ای مساله‌مدار استفاده می‌نمایند و افراد با سرسختی پایین از روش‌های مقابله‌ای هیجان‌مدار استفاده می‌نمایند. راهبردهای مقابله‌ای عبارت از روش‌های مدیریت موقعیت‌ها و مقابله با رویدادهای زندگی است (Commons, Cholanians, Babb & Ehlinger, 2017).

راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار بیانگر اعمالی هستند که هدفشان تغییر یا کاهش موقعیت‌های فشارزا است. معمولاً زمانی که موقعیت یا رویداد، قابل تغییر باشد و یا فرد چنین تصور کند که می‌تواند موقعیت را کنترل کرده و آن را تغییر دهد، از راهبرد مساله‌مدار استفاده می‌کند. راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار عبارت است از تنظیم پاسخ هیجانی فرد در برابر مساله. در صورتی که موقعیت یا رویداد، غیرقابل تغییر باشد و یا فرد چنین تصویری داشته باشد در این حالت از راهبرد هیجان‌مدار استفاده می‌نماید (Choi, Mohammad & GonKima, 2019).

علی‌حانی، شعاع کاظمی و خلعتبری (۱۴۰۲) پژوهشی با عنوان پیش‌بینی رابطه والد-فرزند بر اختلالات رفتاری بامیانجیگری همدلی در نوجوانان ۱۲ تا ۱۵ انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیدند که اثر غیرمستقیم رابطه والد-فرزند بر اختلالات رفتاری با نقش واسطه‌ای همدلی معنادار است.

نتایج پژوهش شمس‌الدینی (۱۳۹۹) نشان داد که بین سبک والدگری اقتدار مقتدر با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برون‌سازی شده همبستگی منفی معناداری برقرار است. همچنین بین سبک والدگری آزادگذار و سبک والدگری استبداد با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برون‌سازی شده همبستگی مثبت معناداری به دست آمد. همچنین نتایج نشان داد که بین همدلی و خرده‌مقیاس‌های همدلی با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برون‌سازی شده همبستگی منفی برقرار است. معصومی، شجاعی و علمدارلو (۱۳۹۸) در پژوهشی گزارش نمودند که بین همدلی و ابعاد اضطراب و اختلال ارتباط اجتماعی مشکلات رفتاری همبستگی منفی و معناداری وجود دارد. ولی بین همدلی و ابعاد رفتار ضداجتماعی و درخودماندگی مشکلات رفتاری، همبستگی وجود ندارد. همچنین نتایج نشان داد که همدلی مادران می‌تواند اضطراب و اختلال ارتباط اجتماعی فرزندان‌شان را پیش‌بینی کند.

مقوله درونی‌سازی و برون‌سازی است (Achchenbach & Edelberg, 1978؛ به نقل از ساطوریان، هراتیان، طهماسبیان و احمدی، ۱۳۹۴). مشکلات رفتار درونی‌سازی به مشکلات و اختلالاتی گفته می‌شود که بر خود فرد متمرکز بوده و با هیجان‌های منفی مشخص می‌شوند و در برگیرنده مشکلاتی نظیر گوشه‌گیری، اضطراب، افسردگی و شکایات جسمانی است، درحالی‌که مشکلات رفتار برون‌سازی، به صورت تعارض با دیگران و هنجارهای اجتماعی توصیف می‌شود و رفتارهای قانون‌شکنی و رفتار پرخاشگرانه را شامل می‌شود (Brown & Percy, 2007).

تجربه‌های نخستین کودکان با مراقبان، به‌ویژه مادر در شکل‌گیری و تحول ساختار روانی مانند هیجان، شخصیت و رفتار نقش مهمی دارند. یکی از متغیرهای تأثیرگذار در روابط بین کودکان با مراقبان، همدلی است. همدلی توانایی درک و سهیم شدن در حالات عاطفی دیگران است که ترکیبی از دو عدد شناختی و عاطفی را شامل می‌شود و در مدیریت موفقیت روابط متقابل انسانی ضروری است (Totsika et al, 2014). بعد شناختی به توانایی دیدگاه‌گیری و درک هیجان‌های دیگران اشاره دارد و بعد عاطفی توانایی سهیم شدن در هیجان‌های دیگران است. در همین زمینه Psychogiou, Daley, Thompson, Sonuga-Barke (2008) نشان دادند که بین مشکلات رفتاری کودکان و همدلی مادران رابطه‌ای دوسویه برقرار است. بدین معنا که مشکلات رفتاری کودکان باعث کاهش همدلی مادر می‌شود و نقایصی در همدلی مادر باعث ایجاد مشکلات رفتاری در کودک می‌شود. در واقع مشکلات رفتاری کودکان باعث می‌شود که والدین سبک فرزندپروری نامناسب‌تری را برگزینند. به‌موازات آن کودکان، به‌احتمال بیشتری سطوح بالاتر مشکلات رفتاری را در مقایسه با همسالان‌شان نشان می‌دهند. Christopher et al (2013) ابراز می‌دارند که همدلی مادر می‌تواند دلبستگی ایمن بیشتری را در کودکان رشد دهد که خود بر رفتارهای کودکان در نوپایی اثر می‌گذارد و باعث کاهش رفتارهای ضداجتماعی در تعامل با همسالان‌شان می‌شود. همچنین Midouhas, Kuang & Flouri (2014) نشان دادند که هیجان‌های ابراز شده و بیش از اندازه والدین مثل انتقاد و خصومت، از عوامل خانوادگی پیش‌بینی‌کننده مشکلات رفتاری در کودکان مبتلا به اتیسم و کودکان با ناتوانی هوشی است. شمس‌الدینی (۱۳۹۹) نیز در پژوهشی نتیجه گرفت که بین همدلی و خرده‌مقیاس‌های همدلی با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برون‌سازی شده همبستگی منفی معناداری برقرار است.

دیگر ویژگی‌های شخصیتی خود کودکان پرداخته نشده است. با توجه به این که تاکنون ترکیب سه متغیر ذکر شده در این پژوهش باهم کار نشده است، انجام این پژوهش می‌تواند گامی مؤثر در جهت استفاده کاربردی و پژوهش‌های آتی باشد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش، روش توصیفی از نوع همبستگی است؛ که طی آن رابطه بین چند متغیر در یک گروه (دانش‌آموزان مقطع ابتدایی) مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این پژوهش، همدلی و راهبردهای مقابله‌ای به‌عنوان متغیر مستقل و مشکلات رفتاری به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده‌اند.

جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش‌آموزان پایه‌های پنجم و ششم (دختر و پسر) مقطع ابتدایی شهر یاسوج در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ به همراه معلمان آن‌ها تشکیل دادند. تعداد جامعه آماری بر اساس آمار آموزش ابتدایی، اداره آموزش و پرورش شهرستان بویراحمد مشتمل بر ۱۹۰۰ دانش‌آموز می‌باشد. بر اساس جدول مورگان کرجسی^۴ (۱۹۸۷)، تعداد ۳۲۰ نفر از دانش‌آموزان (دختر و پسر) مقطع ابتدایی شهر یاسوج در پایه‌های پنجم و ششم با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. از بین مدارس مقطع ابتدایی شهر یاسوج به تصادف ۴۰ مدرسه ابتدایی (۲۰ مدرسه ابتدایی دخترانه و ۲۰ مدرسه ابتدایی پسرانه) و از هر مدرسه ۲ کلاس (کلاس پنجم و ششم) و از هر کلاس به صورت تصادفی ۴ دانش‌آموز انتخاب شدند و همه معلمان کلاس‌های مذکور که تعداد آن‌ها ۸۰ نفر بود به‌عنوان نمونه معلمان انتخاب شدند.

در این پژوهش از سه پرسشنامه جهت گردآوری داده‌ها استفاده گردید که عبارت بودند از الف. پرسشنامه مشکلات رفتاری کودک آخنباخ^۵ (CBCL) - نسخه معلم پاسخ، ب. پرسشنامه همدلی جولیف و فارینگتون (۲۰۰۶) و ج. پرسشنامه راهبردهای مقابله با استرس اندلر و پارکر (CISS).

پرسشنامه مشکلات رفتاری کودک آخنباخ (CBCL) - نسخه معلم پاسخ، ۱۱۳ سؤال در رابطه با انواع حالات رفتاری کودکان تشکیل شده است. پاسخ به سؤالات این پرسشنامه به صورت لیکرت ۳ گزینه‌ای از ۰ تا ۲ می‌باشد. درخشانی (۱۴۰۲) میزان پایایی این آزمون را با آلفای کرونباخ ۰/۸۹ گزارش کرده است. پرسشنامه همدلی جولیف و فارینگتون (۲۰۰۶) در سال ۲۰۰۶ ساخته شد. نسخه نهایی مقیاس همدلی دارای ۲۰ سؤال است. در پژوهش آلبیر و همکاران، ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد که مطلوب بود. نوروزی در پژوهشی که بر روی گروهی از دانش‌آموزان شهر شیراز انجام داد برای محاسبه پایایی این مقیاس

نتایج پژوهش مشکانی، میرعابدینی و ملاح (۱۳۹۶)، گویای آن است که بین متغیر تنیدگی مادران و رفتار سازشی در کودکان با اختلال طیف اتیسم ارتباط منفی و معنادار وجود دارد، همچنین استفاده از راهبرد مقابله‌ای مسئله‌مدار با رفتار سازشی کودکان با اختلال طیف اتیسم رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد، اما بین استفاده از راهبرد مقابله‌ای مسئله‌مدار با تنیدگی مادران رابطه معناداری مشاهده نمی‌شود، ولی راهبرد مقابله‌ای هیجان‌مدار با تنیدگی مادران رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد.

Smith, Greenberg, Seltzer, Hong, Floyd, Abbeduto (2022) در پژوهش خود تحت عنوان نقش همدلی و کیفیت روابط مادر- فرزند در کاهش اختلالات رفتاری کودکان به این نتیجه رسیدند که همدلی و کیفیت روابط مادر و کودک می‌تواند در کاهش اختلالات و مشکلات رفتاری کودکان مؤثر باشد. نتایج پژوهش Gullone & Robinson (2019) نیز حاکی از آن است که آموزش سبک‌های مقابله‌ای مثبت به والدین می‌تواند به‌عنوان یک فاکتور مداخله‌ای، اختلالات رفتاری و یادگیری فرزندان را تحت تأثیر قرار دهد. Dyson (2017) در پژوهشی گزارش نمود که مشکلات رفتاری دانش‌آموزان با ناتوانی‌های یادگیری با تنیدگی فراگرفته شده والدین از اختلال کودکشان مرتبط است و کودکانی که مشکلات رفتاری بیشتری بروز می‌دهند، والدینی دارند که سطح بالایی از تنیدگی را نشان می‌دهند. نتایج مطالعه Eggum, Eisenberg, Reiser, Spinard, Michalik, Valiente, Liew, Sallquist, (2012) تحت عنوان نقش شرم و گناه در مشکلات درونی- سازی شده و برونی‌سازی شده، مشخص کرد کودکانی که در ۶ سالگی به لحاظ سرشتی، شرم زیادی داشتند در ۴ سال بعدی مشکلات درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده را نشان می‌دادند. Crawford, Schrock & Woodruff- Borden (2011) مدلی که به‌منظور تبیین اختلال‌های درونی سازی کودکان طراحی کرده بودند، مشاهده کردند در رابطه غیرمستقیم میان تنظیم هیجانی و اختلال‌های درونی‌سازی کودک، عاطفه منفی مادر نقش واسطه‌ای دارد. Hiramura, Uji, Shikai, Chen, (2010) در پژوهش خود نشان دادند کودکانی که مشکلات برونی‌سازی دارند، مادران آن‌ها از همدلی و توانایی حل مساله پایینی برخوردارند.

در مرور پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور در زمینه رابطه مشکلات رفتاری کودکان در ارتباط با همدلی و سبک‌های مقابله‌ای از دیدگاه معلمان برداشت محقق این بود که همدلی و سبک‌های مقابله‌ای والدین و خانواده تأثیر معنی‌دار بر مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده در دانش‌آموزان خواهد داشت. بررسی پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که تاکنون به بررسی رابطه مشکلات رفتاری کودکان با

آنان محرمانه باقی خواهد ماند، لذا از آن‌ها خواسته شد صادقانه پرسشنامه را تکمیل نمایند. از آزمودنی‌ها خواسته شد اگر در تکمیل پرسشنامه با ابهامی مواجه شدند، از پژوهشگر بخواهند توضیح بیشتری بدهد. به منظور تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم‌افزار آماری SPSS-24، آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و آمار استنباطی (همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره) استفاده شد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات و آمار

در این تحقیق از روش‌های در سطح آمار توصیفی و استنباطی در محیط نرم‌افزار SPSS ۲۴ استفاده شد. در همین راستا در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده شد.

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

در این بخش با تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق پرسشنامه، به آزمون فرضیات می‌پردازیم که دارای اهمیت ویژه‌ای در نتیجه‌گیری از پژوهش است. یافته‌های توصیفی مقیاس‌های پژوهش در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱: یافته‌های توصیفی متغیر مشکلات رفتاری و مؤلفه‌های آن در دانش‌آموزان

مقیاس	میانگین	انحراف استاندارد
مشکلات رفتاری	۵۹/۴۳	۸/۱۱
مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده	۳۰/۰۴	۴/۷۴
مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده	۲۹/۳۹	۳/۶۶
همدلی	۴۶/۲۴	۹/۷۷
مؤلفه عاطفی هیجانی	۲۳/۰۴	۴/۰۲
مؤلفه شناختی	۱۶/۱۹	۵/۳۰
راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار	۲۳/۳۲	۳/۹۱
راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار	۱۷/۸۹	۲/۶۹
راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی	۱۶/۵۶	۳/۷۹

نتایج نشان داد که میانگین و انحراف استاندارد نمره کل راهبردهای مقابله‌ای (۵۴/۳۲) (۹/۴۲) گزارش شده است. برای بررسی این فرضیه که به چه میزان مؤلفه‌های همدلی با مشکلات رفتاری رابطه دارد از روش ضریب ماتریس همبستگی پیرسون استفاده شد و در ادامه جهت پیش‌بینی مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های همدلی از رگرسیون چندگانه استفاده شد.

از ضرایب آلفای کرونباخ و بازآزمایی استفاده کرد. ضرایب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمد (بهادران، ۱۴۰۳).

پرسشنامه راهبردهای مقابله با استرس اندلر و پارکر برای اولین بار توسط اندلر و پارکر در سال ۱۹۹۰ ساخته شده است و در ایران توسط اکبرزاده، ترجمه و هنجاریابی شده است. Endler & Parker (1994) ضریب آلفای کرونباخ را برای سبک مقابله مسئله مدار ۰/۹۲، سبک مقابله هیجان‌مدار، ۰/۸۲ و سبک مقابله اجتنابی را ۰/۸۵ برای دانش‌آموزان مقطع ابتدایی گزارش کردند که حاکی از اعتبار مقیاس است (بهادران، ۱۴۰۳).

روش اجرای پژوهش

در این تحقیق از روش میدانی و مراجعه به کتابخانه در مراحل مختلف استفاده شد. بدین ترتیب که ابتدا سوابق موضوع در کتابخانه بررسی و پس از تأیید پرسشنامه‌ها توسط استاد راهنما، محقق به صورت میدانی با گرفتن معرفی‌نامه‌های لازم از طرف دانشگاه فرهنگیان و صدور مجوزهای لازم، اقدام به توزیع پرسشنامه‌ها در میان نمونه آماری نمود و به جمع‌آوری اطلاعات پرداخت. پس از آشنایی مقدماتی و برقراری ارتباط مختصر با دانش‌آموزان و معلمان به صورت میدانی، نکاتی درباره‌ی مقیاس‌ها، هدف و ضرورت دقت در پاسخگویی، اهمیت همکاری آن‌ها و دلایل انتخاب آن‌ها در نمونه ارائه شد. به آزمودنی‌ها اطمینان خاطر داده شد، که پاسخ‌های

نتایج جدول (۱) نشان می‌دهد که میانگین و انحراف استاندارد، نمره کل مشکلات رفتاری با میانگین و انحراف استاندارد ۵۹/۴۳ (۸/۱۱) گزارش شده است؛ مؤلفه‌ها مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده با میانگین و انحراف استاندارد ۳۰/۰۴ (۴/۷۴) و مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده با میانگین و انحراف استاندارد ۲۹/۳۹ (۳/۶۶) گزارش شده است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که میانگین و انحراف استاندارد، نمره کل همدلی با میانگین و انحراف استاندارد ۴۶/۲۴ (۹/۷۷) گزارش شده است.

جدول ۲: ضریب همبستگی پیرسون بین مؤلفه‌های همدلی و مشکلات رفتاری برون‌سازی و درونی‌سازی شده در دانش‌آموزان

متغیر	مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده		مشکلات رفتاری برون‌سازی شده	
	ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری
مؤلفه عاطفی هیجانی	-.۰۲۴**	۰/۰۰۱	-.۰/۱۸**	۰/۰۰۱
مؤلفه شناختی	-.۰/۱۶**	۰/۰۰۲	-.۰/۲۰**	۰/۰۰۱

* p<0/01 ** p<0/005

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که بین مؤلفه عاطفی هیجانی و مؤلفه شناختی با مشکلات رفتاری درونی‌سازی در سطح ۰/۰۱ و بین مؤلفه عاطفی هیجانی و مؤلفه شناختی با مشکلات رفتاری درونی‌سازی در سطح ۰/۰۱ رابطه منفی معناداری وجود دارد.

جدول ۳: نتایج رگرسیون پیش‌بین مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده دانش‌آموزان بر اساس مؤلفه‌های همدلی

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	R	R ²	R ² _{adj}	F	sig
رگرسیون	۲۷۷/۷۲	۲	۹۲/۵۷	۰/۲۴	۰/۰۵	۰/۰۵	۷/۲۶	۰/۰۰۰
باقیمانده	۴۵۴۸/۶۲	۳۱۷	۱۲/۷۴					
کل	۴۸۲۶/۳۵	۳۱۹						

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود مقدار sig کمتر از ۰/۰۱ شده است و نشان از معنی‌دار بودن مدل رگرسیون می‌باشد، یعنی حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک تأثیر معنادار دارد. در این پژوهش مقدار R² برابر ۰/۰۵ شده است به این معنا که مؤلفه‌های همدلی ۵ درصد توانایی پیش‌بینی مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده را دارند. مقدار شاخص R²_{adj} در این پژوهش ۰/۵ شده است، به عبارت دیگر مؤلفه‌های

همدلی در مجموع ۵ درصد توانایی پیش‌بینی مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده را دارند. با توجه به معنادار بودن کل مدل اکنون باید بررسی کرد که کدام یکی از ضرایب صفر نیست و یا به عبارت دیگر کدام متغیر یا متغیرها تأثیر معنادار در مدل دارند. به این منظور از آزمون t استفاده می‌شود.

جدول ۴ ضرایب استاندارد، غیراستاندارد و آماره تی متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

سطح معناداری مورد نظر	sig	T آماره	ضرایب رگرسیون		متغیر پیش‌بین
			استاندارد نشده Beta	استاندارد شده	
۰/۰۱	۰/۰۰۱	۴/۱۱	-.۰/۴۱	-.۰/۰۴	مؤلفه عاطفی هیجانی
۰/۰۵	۰/۰۴۸	۱/۸۹	-.۰/۱۸	-.۰/۰۷	مؤلفه شناختی

همان‌طور که نتایج جدول نشان داد مؤلفه عاطفی با ضریب بتای ۰/۴۱- و مؤلفه شناختی با ضریب بتای ۰/۱۸- توانست مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده را پیش‌بینی کنند.

جدول ۵: نتایج رگرسیون پیش‌بینی مشکلات رفتاری برون‌سازی شده دانش‌آموزان بر اساس مؤلفه‌های همدلی

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	R	R ²	R ² _{adj}	F	sig
رگرسیون	۱۹۸/۰۶	۲	۹۹/۰۳	۰/۲۰	۰/۰۴	۰/۰۳	۷/۶۵	۰/۰۰۰
باقیمانده	۴۶۲۸/۲۹	۳۱۷	۱۲/۹۲					
کل	۴۸۲۶/۳۵	۳۱۹						

تصحیح شده) در این پژوهش $0/03$ شده است، به عبارت دیگر مؤلفه‌های همدلی (عاطفی هیجانی و شناختی) در مجموع $0/03$ درصد توانایی پیش‌بینی مشکلات برونی‌سازی شده را دارند. با توجه به معنادار بودن کل مدل اکنون باید بررسی کرد که کدام یکی از ضرایب صفر نیست و یا به عبارت دیگر کدام متغیر یا متغیرها تأثیر معنادار در مدل دارند. به این منظور از آزمون t استفاده می‌شود.

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود مقدار sig کمتر از $0/01$ شده است و نشان از معنی‌دار بودن مدل رگرسیون می‌باشد، یعنی حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک تأثیر معنادار دارد. در این پژوهش مقدار R^2 برابر $0/04$ شده است به این معنا که مؤلفه‌های همدلی (عاطفی هیجانی و شناختی) $0/04$ درصد توانایی پیش‌بینی مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده را دارند. مقدار شاخص R^2_{adj} (ضریب تعیین

جدول ۶ ضرایب استاندارد، غیراستاندارد و آماره تی متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

سطح معناداری مورد نظر	sig	T آماره	ضرایب رگرسیون		متغیر پیش‌بین
			استاندارد شده Beta	استاندارد نشده	
$0/05$	$0/039$	$2/25$	$-0/12$	$-0/05$	مؤلفه عاطفی هیجانی
$0/05$	$0/022$	$2/77$	$-0/18$	$-0/09$	مؤلفه شناختی

همبستگی پیرسون استفاده شد و در ادامه جهت پیش‌بینی مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای از رگرسیون چندگانه استفاده شد.

همان‌طور که نتایج جدول نشان داد مؤلفه عاطفی با ضریب بتای $-0/12$ و مؤلفه شناختی با ضریب بتای $-0/18$ توانست مشکلات برونی‌سازی را پیش‌بینی کنند.

برای بررسی این فرضیه که به چه میزان مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای با مشکلات رفتاری رابطه دارد از روش ضریب ماتریس

جدول ۷ ضریب همبستگی پیرسون بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان با مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای

مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده		مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده		متغیر
ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری	
$-0/15^*$	$0/031$	$-0/12^*$	$0/044$	راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار
$0/12^*$	$0/043$	$0/13^*$	$0/038$	راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار
$0/19^*$	$0/016$	$0/20^{**}$	$0/010$	راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی

* $p < 0/05$ ** $p < 0/01$

همبستگی منفی معناداری در سطح $0/05$ رابطه منفی معناداری وجود دارد. با توجه به معنادار بودن کل مدل اکنون باید بررسی کرد که کدام یکی از ضرایب صفر نیست و یا به عبارت دیگر کدام متغیر یا متغیرها تأثیر معنادار در مدل دارند. به این منظور از آزمون t استفاده می‌شود.

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که خرده مقیاس‌های راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی و هیجان‌مدار با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده همبستگی مثبت در سطح $0/05$ رابطه مثبت معناداری وجود دارد. همچنین خرده مقیاس‌های راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده

جدول ۸ نتایج رگرسیون پیش‌بینی مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده دانش‌آموزان بر اساس مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	R	R^2	R^2_{adj}	sig
رگرسیون	$1508/83$	۴	$502/94$	$7/97$	$0/363$	$0/132$	$0/115$	$0/000$
باقیمانده	$9931/21$	۳۱۵	$39/40$					
کل	$11440/05$	۳۱۹						

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود مقدار sig کمتر از ۰/۰۱ شده است و نشان از معنی‌دار بودن مدل رگرسیون می‌باشد، یعنی حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک تأثیر معنادار دارد. در این پژوهش مقدار R^2 برابر ۰/۱۳۲ شده است به این معنا که مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای ۱۳ درصد توانایی پیش‌بینی مشکلات رفتاری دانش‌آموزان را دارند و ۸۷ درصد باقیمانده مربوط به سایر عوامل می‌باشد. شاخص R^2_{adj}

به عبارت دیگر مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای ۱۱ درصد توانایی پیش‌بینی مشکلات رفتاری دانش‌آموزان را دارند. با توجه به معنادار بودن کل مدل اکنون باید بررسی کرد که کدام یکی از ضرایب صفر نیست و یا به عبارت دیگر کدام متغیر یا متغیرها تأثیر معنادار در مدل دارند. به این منظور از آزمون t استفاده می‌شود.

جدول ۹ ضرایب استاندارد، غیراستاندارد و آماره تی متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

سطح معناداری مورد نظر	sig	T آماره	ضرایب رگرسیون		متغیر پیش‌بین
			استاندارد نشده	استاندارد شده Beta	
۰/۰۵	۰/۰۳۱	۱/۸۴	-۰/۱۲	-۰/۰۸	راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار
۰/۰۵	۰/۰۳۰	۲/۱۲	۰/۱۴	۰/۰۴	راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار
۰/۰۵	۰/۰۳	۲/۰۸	۰/۱۳	۰/۰۶	راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی

همان‌طور که نتایج جدول نشان می‌دهد مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار با ضریب بتای ۰/۱۲- توانست مشکلات رفتاری دانش‌آموزان را به صورت مثبت پیش‌بینی کند و راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار با ضریب بتای ۰/۱۴ و

راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی با ضریب بتای ۰/۱۳ توانستند مشکلات رفتاری دانش‌آموزان را به صورت مثبت پیش‌بینی کنند.

جدول ۱۰ نتایج رگرسیون پیش‌بینی مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده دانش‌آموزان بر اساس مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	R	R^2	R^2_{adj}	F	sig
رگرسیون	۱۱۰۵/۷۷	۵	۲۲۱/۱۵	۰/۳۱۱	۰/۰۹۷	۰/۰۸۲	۶/۷۶	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۰۳۳۴/۲۸	۳۱۴	۲۹/۱۱					
کل	۱۱۴۴۰/۰۵	۳۱۹						

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود مقدار sig کمتر از ۰/۰۱ شده است و نشان از معنی‌دار بودن مدل رگرسیون می‌باشد، یعنی حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک تأثیر معنادار دارد. در این پژوهش مقدار R^2 برابر ۰/۰۹ شده است به این معنا که مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای ۹ درصد توانایی پیش‌بینی مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده را دارند. شاخص R^2_{adj} (ضریب تعیین تصحیح‌شده) در این پژوهش ۰/۰۸

شده است، به عبارت دیگر مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای در مجموع ۸ درصد توانایی پیش‌بینی مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده را دارند. با توجه به معنادار بودن کل مدل اکنون باید بررسی کرد که کدام یکی از ضرایب صفر نیست و یا به عبارت دیگر کدام متغیر یا متغیرها تأثیر معنادار در مدل دارند. به این منظور از آزمون t استفاده می‌شود.

جدول ۱۱ ضرایب استاندارد، غیراستاندارد و آمار تی متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

سطح معناداری مورد نظر	sig	T آماره	ضرایب رگرسیون		متغیر پیش‌بین
			استاندارد نشده	استاندارد شده Beta	
۰/۰۱	۰/۰۰۱	۳۰/۹۴	-	۶۲/۰۲	مقدار ثابت
۰/۰۵	۰/۰۴	-۱/۹۷	-۰/۱۲	-۰/۰۷	راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار
۰/۰۱	۰/۰۱۰	۲/۵۷	۰/۱۵	۰/۱۱	راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار
۰/۰۵	۰/۴۷	۰/۷۱	۰/۱۱	۰/۰۳	راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی

رفتاری اجتماعی نامناسب مانند رفتارهای تخریب‌گرانه و زورمندانانه هستند، از دریافت ابراز و بازخورد گرفتن صحیح همدلی و حالات ذهنی شریک محاوره‌ای خود عاجزند و با دریافت آن‌ها با نوعی سوگیری و ناتوانی همراه است.

فرضیه اول: بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی از دیدگاه معلمان رابطه معناداری وجود دارد.

همچنان که نتایج نشان داد بین مؤلفه عاطفی هیجانی و مؤلفه شناختی با مشکلات رفتاری درونی‌سازی در سطح $0/01$ و بین مؤلفه عاطفی هیجانی و مؤلفه شناختی با مشکلات رفتاری برون‌سازی در سطح $0/01$ رابطه منفی معناداری وجود دارد. بر اساس یافته‌های پژوهش مؤلفه عاطفی شناختی با ضریب بتای $0/41-$ و مؤلفه شناختی با ضریب بتای $0/18-$ توانست مشکلات رفتاری درونی‌سازی را پیش‌بینی کند. همچنین نتایج نشان داد مؤلفه عاطفی شناختی با ضریب بتای $0/12-$ و مؤلفه شناختی با ضریب بتای $0/18-$ توانست مشکلات رفتاری برون‌سازی را پیش‌بینی کند.

این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های شمس‌الدینی (۱۳۹۹)، Smith et al (2019)، Crawford et al (2011)، Hiramura et al (2010) همسو می‌باشد. Smith et al (2019) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که همدلی و کیفیت روابط مادر و کودک می‌تواند در کاهش اختلالات و مشکلات رفتاری کودکان مؤثر باشد.

در تبیین نتایج به دست آمده باید گفت دانش‌آموزانی که در این ابعاد (همدلی هیجانی و شناختی) از همدلی بالایی برخوردارند، هنگامی که مشکل دارند، پاسخ عاطفی و هیجانی مناسب نشان می‌دهند و متعاقب آن درصد رفع مشکل برمی‌آیند؛ دانش‌آموزی که همدل است در قبال زندگی و احساسات همکلاسی‌ها و معلمان خود نوع‌دوستی و همیاری نشان می‌دهد؛ برعکس دانش‌آموزانی که فاقد همدلی‌اند بدون در نظر داشتن همکلاسی‌ها و معلمان و تأثیر اعمالشان بر آنان، صرفاً به علایق و جاه‌طلبی‌های خود توجه دارند و لذا به‌سوی مشکلات رفتاری درونی‌سازی و برون‌سازی همانند پرخاشگری و گوشه‌گیری سوق داده می‌شوند. در واقع، فرد در رفتار همدلی باید سعی کند از دنیای خود خارج شده و وارد دنیای طرف مقابل شود و مسائل و مشکلات را از دیدگاه فرد مقابل و از دنیای او بنگرد. این احتمال مطرح است که دانش‌آموزانی با همدلی بالا با دیگران، چون رفتار مواجهه نزدیک با مشکلات دیگران را به طور دائمی تجربه می‌کنند و بیش از حد به مشکلات و رنج‌های دیگران نزدیک می‌شوند، ظرفیت روان‌شناختی آن‌ها به دلیل چنین

همان‌طور که نتایج جدول نشان داد خرده مقیاس راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار با ضریب بتای $0/12-$ ، راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار با ضریب بتای $0/15+$ و راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی با ضریب بتای $0/11+$ توانستند مشکلات رفتاری برون‌سازی را در دانش‌آموزان پیش‌بینی کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی و راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان انجام گرفت. در ادامه فرضیه اصلی و فرضیه‌های فرعی به ترتیب مورد بحث قرار می‌گیرد.

فرضیه اصلی: بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی و راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان رابطه معناداری وجود دارد.

همچنان که یافته‌های پژوهش نشان داد که بین راهبردهای مقابله‌ای با مشکلات رفتاری دانش‌آموزان همبستگی مثبت معناداری برقرار است. همچنین بین همدلی با مشکلات رفتاری همبستگی منفی معناداری وجود دارد؛ یعنی با افزایش همدلی از سطح مشکل‌های رفتاری درونی‌سازی شده و مشکل‌های رفتاری برون‌سازی شده دانش‌آموزان کاسته می‌شود و با افزایش راهبردهای مقابله‌ای (هیجان‌مدار و اجتنابی) از سطح مشکل‌های رفتاری درونی‌سازی شده و مشکل‌های رفتاری برون‌سازی شده دانش‌آموزان افزوده می‌شود. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های شمس‌الدینی (۱۳۹۹)، Dyson (2017)، Smith et al (2019)، Crawford et al (2011)، Hiramura et al (2010) همسو می‌باشد. شمس‌الدینی (۱۳۹۹) در پژوهش خود نشان داد که بین همدلی و خرده مقیاس‌های همدلی (هیجانی و شناختی) با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برون‌سازی شده کودکان همبستگی منفی برقرار است.

در تبیین این یافته که همدلی باعث کاهش مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و برون‌سازی شده در دانش‌آموزان می‌شود باید گفت، از جمله عواملی که باعث کاهش بروز مشکلات رفتاری در بین کودکان و نوجوانان می‌شود خود نظم‌جویی عاطفی - هیجانی آن‌هاست. رشد خود نظم‌جویی عاطفی و رفتاری کودکان وابسته به میزان همدلی و ایجاد ارتباط نزدیک والدین است، بدین معنی که صمیمیت عاطفی نقش مهمی در بهبود همدلی و خود نظم‌جویی عاطفی دارد که این رشد از طریق شیوه‌های والدگری والدین و یک محیط گرم و صمیمی به‌خصوص رابطه مادر با کودک ایجاد می‌شود؛ اما کودکانی که دارای مشکلات رفتاری درونی و برون‌سازی شده و ویژگی‌های

رسیده باشد، در خلق و هیجانات خود ثبات روانی داشته باشد و در صمیمیت و همدلی با خانواده و همکلاسی‌های خود به‌درستی عمل کند، از نظر عاطفی بالغ است و فردی که به بلوغ عاطفی بالایی رسیده باشد قادر است با اتخاذ تصمیمات مناسب و راهبردهای مقابله سازگارانه از سطح مشکلات رفتاری خود بکاهد.

دانش‌آموزان دارای سبک سازنده در حل مسئله افرادی با نگرش مثبت به مشکلات هستند و تمایل به رویارویی با مشکلات را دارند. در واقع دانش‌آموزانی که دارای سبک حل مسئله سازنده هستند از شیوه مقابله مسئله‌مدار استفاده می‌کنند و بجای اینکه خودشان را درگیر هیجانات مربوط به مشکلات و مسائل کنند در پی حل مشکلات بر می‌آیند و بر خود مشکلات متمرکز می‌شوند (بهادران، ۱۴۰۳).

به نظر می‌رسد، سبک‌های سازنده که بهترین راه حل جانشینی را از بین راه‌حل‌های متعدد، در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد و سبک‌های غیرسازنده که بلافاصله‌ترین پاسخ، محسوب می‌شوند، به ترتیب سبب استقرار و گسترش کنش‌وری سازشی و کنش‌وری مرضی قابل ملاحظه‌ای در دانش‌آموزان می‌شوند. در هر صورت، به همان اندازه که اتخاذ سبک‌های سازنده‌ی حل مساله، به استقرار و پیشرفت سلامت عمومی و بهزیستی شخصی منتهی می‌شود، به کارگیری سبک‌های غیرسازنده نیز رفته‌رفته، استخوان‌بندی ساختار روانی و جسمانی دانش‌آموز نوپا را در هم می‌شکند و منجر به افزایش قابل ملاحظه‌ای در سطح مشکلات رفتاری دانش‌آموزان می‌شود.

این پژوهش به پژوهشگران پیشنهاد می‌کند که در کنار متغیرهای مستقل در این مطالعه و بررسی ارتباط آن‌ها با اختلالات رفتاری دانش‌آموزان از متغیرهای روان‌شناختی دیگر نیز در پژوهش‌های خود بهره بگیرند. همچنین به مشاوران و دست‌اندرکاران تربیتی پیشنهاد می‌کند که برای کاهش مشکلات رفتاری درونی و برونی‌سازی شده دانش‌آموزان به افزایش این متغیرها در خانواده‌ها و دانش‌آموزان توجه کنند.

موازین اخلاقی

در این مطالعه اصول اخلاق در پژوهش شامل اخذ رضایت آگاهانه از شرکت‌کنندگان و حفظ اطلاعات محرمانه آنها رعایت گردیده است.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران مراتب قدردانی و تشکر خود را از کلیه شرکت‌کنندگان این پژوهش که با استقبال و بردباری، در روند استخراج نتایج همکاری نمودند، اعلام می‌دارند.

تماس‌هایی افزایش پیدا کرده و توانایی تحمل پریشانی و تاب‌آوری بالایی دارند. لذا این دانش‌آموزان با همدلی بالا قادرند با نزدیکان خود با محبت رفتار کنند و مشکلات دیگران را از دریچه چشم خودشان ببینند و این عمل موجب کاهش مشکل‌های رفتاری درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده دانش‌آموزان (مثل پرخاشگری، نقص توجه، بیش‌فعالی، تکانشگری و...) خواهد شد.

فرضیه دوم: بین مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ابتدایی با مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان رابطه معناداری وجود دارد.

همچنان که نتایج نشان داد، بین خرده مقیاس‌های راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی و هیجان‌مدار با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده همبستگی مثبت در سطح ۰/۰۵ برقرار است. همچنین بین خرده مقیاس‌های راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار با مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و مشکلات رفتاری برونی‌سازی شده همبستگی منفی معناداری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که مؤلفه‌های راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار با ضریب بتای ۰/۱۲- توانست مشکلات رفتاری دانش‌آموزان را به صورت منفی پیش‌بینی کند و راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار با ضریب بتای ۰/۱۴+ و راهبردهای مقابله‌ای اجتنابی با ضریب بتای ۰/۱۳+ توانستند مشکلات رفتاری دانش‌آموزان را به صورت مثبت پیش‌بینی کنند.

نتایج به دست آمده از این پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش‌های مشکانی و همکاران (۱۳۹۶)، محمدپور و تروتین (۱۳۹۸) همسو و هماهنگ است. محمدپور و تروتین (۱۳۹۸) نشان دادند نوع راهبرد مقابله‌ای و سبک‌های فرزند پروری والدین رابطه مستقیم با اختلال رفتاری کودکان دارد.

در تبیین مطلب فوق می‌توان گفت دانش‌آموزان با راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار گرایش به خودتنظیمی دارند و مدیریت بهتری بر هیجانات خود دارند. این افراد توانایی تحمل تنش و نگرانی را در عین حال که نسبت به آن بی‌تفاوت‌اند، دارا هستند؛ بنابراین امکان بروز رفتارهای ناسازگارانه در واکنش به موقعیت‌های فشارزا در آنان تقلیل پیدا می‌کند و این در بهبود سازگاری و کاهش مشکلات رفتاری دانش‌آموزان نقش مهمی دارد.

راهبردهای مقابله‌ای مساله‌مدار در دانش‌آموزان نشان‌دهنده چگونگی تنظیم کردن هیجانات، صمیمیت، همدلی، ثبات روانی و استقلال در آن‌ها است. دانش‌آموزی که بتواند هیجاناتش را به‌درستی و با راهبردهای معین تنظیم کند، به استقلال عاطفی

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ گونه تعارض منافی در انجام و نگارش آن ندارند.

واژه نامه

1. Behavioral disorders	۱. اختلالات رفتاری
2. behavioral problems	۲. مشکلات رفتاری
3. Empathy	۳. همدلی
4. Morgan Cruzzi	۴. مورگان کرجسی
5. Ahnbach Child Behavioral Problems Questionnaire	۵. پرسشنامه مشکلات رفتاری کودک آخنباخ

منابع فارسی

امامی، محمد. (۱۴۰۰). پیش‌بینی مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده بر اساس همدلی و سبک‌های مقابله‌ای مادران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد بندر لنگه. دانشکده علوم انسانی.

بهداران، صادق. (۱۴۰۳). رابطه مشکلات رفتاری دانش‌آموزان دوره ابتدایی با مؤلفه‌های همدلی و راهبردهای مقابله‌ای از دیدگاه معلمان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی. دانشگاه فرهنگیان شیراز، ایران.

پاکباز، معصومه. (۱۴۰۱). پیش‌بینی مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده بر اساس استرس والدگری و سبک‌های مقابله‌ای مادران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد استهبان. دانشکده علوم انسانی.

ترک، فرزانه؛ دوزیزه، زهرا؛ دهشیری، غلامرضا و خسروی، زهره. (۱۳۹۵). پیش‌بینی اختلالات رفتاری درونی‌سازی و برونی‌سازی در نوجوانان بر اساس ابعاد سرشت و منش. مطالعات روان‌شناختی، ۱۲(۳): ۳۵-۴۶.

حاجی‌آدینه، شیرین؛ محمودی، آرمین و ماردپور، علیرضا. (۱۴۰۲). پیش‌بینی اختلالات رفتاری کودکان بر اساس سبک‌های فرزند پروری مادران با میانجی‌گری سبک دل‌بستگی کودکان. پویایی روان‌شناختی، ۲(۹): ۲۰۱۲-۲۲۲.

درخشانی، محمد. (۱۴۰۲). پیش‌بینی مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده کودکان بر اساس همدلی، فرآیندهای ارتباطی خانواده. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره. دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج.

ساطوریان، عباس؛ هراتیان، عباسعلی؛ طهماسیان، کارینه و احمدی، محمدرضا. (۱۳۹۴). مشکلات درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده در کودکان: ترتیب تولد و فاصله سنی. روانشناسی تحولی، ۱۱۲(۴۶): ۱۷۳-۱۸۶.

شمس اسفندآباد، حسن. (۱۳۸۰). بررسی شیوع اختلالات رفتاری در دانش‌آموزان شهر اهر. شورای تحقیقات اداره آموزش و پرورش استان زنجان.

شمس‌الدینی، محمد. (۱۳۹۹). پیش‌بینی مشکلات رفتاری درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده کودکان بر اساس سبک‌های والدگری و تحمل پریشانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره. دانشگاه پیام نور کرمان.

علیخانی، مرجان؛ شعاع کاطمی، مهرانگیز و خلعتیری، جواد. (۱۴۰۲). پیش‌بینی رابطه والد-فرزند بر اختلالات رفتاری بامیانجیگری همدلی. رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۳(۱۳): ۱۵۳-۱۶۲. محمدپور انجری، احمد و تروتتن، مریم. (۱۳۹۸). سبک‌های فرزندپروری، راهبردهای مقابله‌ای و مشکلات رفتاری در کودکان: گزارشی از والدین و معلمان، هفتمین کنگره انجمن روانشناسی ایران، تهران.

مشکانی، محمد؛ میرعابدینی، حوا و ملاح، مرشاد. (۱۳۹۶). رابطه بین تنیدگی و سبک‌های مقابله‌ای مادران با رفتارهای سازشی کودکان با اختلال طیف اتیسم. تعلیم و تربیت استثنایی، ۱۴۵: ۲۸-۳۱.

معصومی، مریم؛ شجاعی، ستاره و علمدارو، قربان. (۱۳۹۸). پیش‌بینی مشکلات رفتاری-عاطفی دانش‌آموزان با ناتوانی هوشی بر اساس همدلی مادران‌شان. مجله مطالعات ناتوانی، ۶(۳): ۷۳-۶۲.

فهرست منابع

Alikhani, M., Shoa Katami, M., Khalatbari, J. (2013). Predicting parent-child relationship on behavioral disorders with empathy mediation. A New Approach to Children's Education, 3 (13), 153-162. [Persian]

Bahadoran, S. (2024). The relationship between behavioral problems of elementary school students with empathy components and coping strategies from the perspective of teachers, Master's thesis of Educational Sciences. Farhangian University of Shiraz, Iran. [Persian]

Brown, K.W., & Percy, R.M. (2007). Addressing Fundamental Questions About Mindfulness. Psychological Inquiry, 18(4), 272-281.

Choia, H. M., Mohammad, A.A.A., GonKima, W. (2019). Understanding hotel frontline employees' emotional intelligence, emotional labor, job stress, coping strategies and burnout. International Journal of Hospitality Management, 82, 199-208.

Commons, K. G., Cholanians, A. B., Babb, J. A., Ehlinger, D.G. (2017). The Rodent Forced Swim Test Measures Stress-Coping Strategy, Not Depression-like Behavior. ACS Chemical Neuroscience, 8(5), 955-960.

Crawford, N. A., Schrock, M., Woodruff-Borden, J. (2011). Child internalizing

- children's personality and parenting characteristic. *Psychiatry Research*, 175, 142-147.
- Jolliffe, D., Farrington, D.P. (2006). Examining the relationship between low empathy and bullying. *J Aggress Behav.* 2006; 32:1-11.
- Kessler, R. C., Tatchiu, W., Demler, O., Walters, E. E. (2005). Prevalence, Severity and comorbidity of 12-month DSM-IV Disorders in the national comorbidity Survey Replication. *Archives of General Psychiatry*, 62, 617-627.
- Lubenko, J., Sebre, S. (2015), Longitudinal associations between adolescent behavior problems and perceived family relationships. *Journal of procedia social and behavior sciences*.5. Retrieved January 20, 2010. from <http://www.sciencedirect.com>.
- Masoumi, M., Shojaei, S., Alamdaro, Q. (2019). Predicting behavioral-emotional problems of students with intellectual disabilities based on their mothers' empathy. *Journal of Disability Studies*, 6(3): 62-73. [Persian]
- Meshkani, M., Mir Abedini, H., Mallah, M. (2017). The relationship between stress and coping styles of mothers with adaptive behaviors of children with autism spectrum disorder. *Exceptional Education*, 2(145): 21-28. [Persian]
- Midouhas, E., Kuang, Y., Flouri, E. (2014). Neighbourhood human capital and the development of children's emotional and behavioural problems: The mediating role of parenting and schools. *Health & Place*, 27, 155-161.
- Mohammadpour Anjardi, A., Tetronten, M. (2019). Parenting styles, coping strategies and behavioral problems in children: A report from parents and teachers, 7th Congress of the Iranian Psychological Association, Tehran. [Persian]
- Pakbaz, M. (2022). Predicting internalizing and externalizing behavioral problems based on parenting stress and mothers' coping styles, Master's thesis. Estahban Azad University. Faculty of Humanities.
- Psychogiou, L., Daley, D., Thompson, M.J. Sonuga-Barke, E.J. (2008). Parenting empathy: Associations with dimensions of parent and child psychopathology. *British Journal of Developmental Psychology*. 26(2): 221-232.
- symptoms: Contributions of child temperament, maternal negative affect, and family functioning. *Child Psychiatry and Human Development*, 42, 53-64.
- De Genna, N., Natacha, M., Dale, M. (2019). From ricky behavior to health rick: Continuty across tow generations. *Journal of Devilopm Behavioral Pe*, 27(4), 297-309.
- Delahaij, A., Gaillard, C., Van Dam, P. (2010). Hope and Hardiness as related to life satisfaction. *Journal of Positive Psychology*. 3(8): 171-179
- Derakhshani, M. (2013). Predicting children's internalized and externalized behavioral problems based on empathy, family communication processes. Master's thesis in counseling. Islamic Azad University, Yasouj Branch. [Persian]
- Dyson, LL. (2017). Children with Learning Disabilities within the Family Context: A Comparison with Siblings in Global Self-Concept, Academic Self-Perception, and Social Competence. *Learn Disabil Res Pract.* 2017;18(1):1-9.
- Eggum, N. D., Eisenberg, N., Reiser, M., Spinard, T.L., Michalik, N.M., Valiente, C. Liew, J., Sallquist, J (2012). Relations over time among children's shyness, emotionality, and internalizing problems. *Us national library of medicine*, 21(1), 109-129.
- Emami, M. (2021). Predicting internalizing and externalizing behavioral problems based on empathy and mothers' coping styles, Master's thesis. Bandar Lengeh Azad University. Faculty of Humanities. [Persian]
- Endler, N.S., Parker, J.D.A. (1994). *Coping Inventory for Stressful Situations (CISS): Manual*. Toronto: Multi-Health Systems.
- Gullone, E., Robinson, K. (2019). The inventory of parent and peer attachment — Revised (IPPA-R) for children: a psychometric investigation. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 12(1), 67-79.
- Haji-Adibneh, S., Mahmoudi, A., Mardpour, A. (2013). Predicting children's behavioral disorders based on mothers' parenting styles with the mediation of children's attachment style. *Psychological Dynamics*, 2 (9), 2012-222. [Persian]
- Hiramura, H., Uji, M., Shikai, N., Chen, Z., Matsuoka, N., Kitamura, T. (2010). Understanding externalizing behavior from

- Smith, L.E., & Greenberg, J.S., & Seltzer, M.M., Hong, J., Floyd, F., Abbeduto, L. (2022). Symptoms and behavior problems of adolescents and adults with autism: Effects of mother-child relationship quality, warmth, and praise. *American Journal on Mental Retardation*, 113 (5):387-402.
- Totsika, V., Hastings, R.P., Vagenas, D., Emerson, E. (2014). Parenting and the behavior problems of young children with an intellectual disability: Concurrent and longitudinal relationships in a population-based study. *American journal on intellectual and developmental disabilities*, 119(5):422-435.
- Turk, F., Dorizeh, Z., Dehshiri, Gh., Khosravi, Z. (2016). Predicting internalizing and externalizing behavioral disorders in adolescents based on temperament and character dimensions. *Psychological Studies*, Volume 12, Fall 2016, Issue 3, pp. 35-46. [Persian]
- Rieffe, C., Ketelear, L., Wiefferink, C.H. (2010). Assessing empathy in young children: construction and validation of an empathy questionnaire (EmQue). *Personality and Individual Differences*, 49(5), 362-367.
- Ringnér, A., Jansson, L., Graneheim, U.H. (2021). Parental experiences of information within pediatric oncology. *J Pediatr Oncol Nurs*. 2011; 28(4):244-51.
- Saturian, A., Heratian, AA., Tahmasian, K., Ahmadi, M. (2015). Internalized and externalized problems in children: birth order and age gap. *Developmental Psychology*, 12(46): 173-186. [Persian]
- Shams Eldini, M. (2010). Predicting internalizing and externalizing behavioral problems in children based on parenting styles and distress tolerance. Master's thesis in counseling. Payam Noor University of Kerman. [Persian]
- Shams Esfandabad, H. (2001). Investigating the prevalence of behavioral disorders in students of Abhar city. Research Council of the Education Department of Zanjan Province. [Persian]

